

תמיד בפאניקה ובהתחת ראש ככותל; יש שי
הוא שורר גם תחת מעטה חיצוני של שקט
וקוריוח).

לעומת האפתעה שהולידו המצרים, היתה אפתעת
מיבצע „אבירילב“ צבאית-מיבצעית מובהקת באופייה;
כלומר, כזו שנגרמה לא על-ידי עצם פתיחת המלחמה
באופן פיתאומי ובלתי-צפוי, אלא בתוך המלחמה ועל-ידי
מהלכים מיבצעיים שצבאו במהלכה. מבחינה זו, מתגלם
מושג האפתעה היבצעי בצבאית במיבצע הצהלי, הרבה
יותר מאשר בקודמו המצרי; וממילא, בעניין הצבאי
המקצועי בסוגייה זו צריך להתרכז, בעיקרו וברובו, ב-
„אבירילב“, לא בגרנט 2, מושפר.

לכן, אם נסרב להאמין כי ברילב לא ידע ולא הבין
כלל שמבצע „אבירילב“, בפיקודו, הפתיע את המצרים,
אין לנו מנוס מן המסקנה שהימנעותו מאיזכור מיבצע
זה, ובוודאי מטיפול יסודי בו, נעשתה ככוונה, מתוך גמגמה
ברורה להתחמק מן השאלה המתבקשת: אם, באיזו מידה
ולמה נוצלה הפתעה זו, או לא — בעיקר לאור ביקורתו
של שרון ותוך התייחסות לטענותיו.

לא פחות ממה שנמנע ברילב מאיזכורו במסות, מעידים
הדברים שהביא וניתח על רמתו המיקצועית — וממילא,
במידה רבה, גם על איכות שיקוליו ועל תפיסות-היסוד,
שהניחו את קבלת החלטותיו. לכן, מצער הדבר שיש לציין,
כי אם מסה זו אכן משקפת נאמנה את הידע ההיסטורי
ואת ההבנה ההיסטוריוסופית הצבאית-מיקצועית של בר-
לב, הרי שאיננו מבין דבר בעניינים, שבהם הוא מעו-
לעסוק ולפסוק הלכות.

דרישה לניצול מהיר ומיידי

צורך ביסוס קבועה חמורה זו, וגם כדי לעמוד
על המשמעות וההשלכות לגבי „אבירילב“, שבו
עסקנו, ניטול ונברר דוגמה אחת מאלו אשר איזכר בר-
לב, שהיא קרובה ורלוונטית לענייננו; רק קודם נשוב
וניקשר למיבצע-הצלחה.

כזכור לכל המתעניין, צלח דני מט את התעלה בלי
16-15 באוקטובר, ללא כל התנגדות ובלא הפרעה. אבל
מייד לאחר-מכן התברר שהצורך איננו מתקדם במהירות
הנדרשת, וגם שתי הדרכים לאיזור הנחיתה — צירי
„עכביש“ ו„טרטור“ — אינן פתוחות, או עדיין לא
בטוחות. לכן, סמוך מאד לביצוע החציה הראשונה של
הצנחנים, התעוררה בעיית אופן ודרך ניצול הפתעה
והצלחתה. מלכתחילה הוצגו, בעניין זה, שתי תפיסות
נגודות.

מצד אחד לחץ שרון, באופן מתמיד ובכל כוחו, לנצל
מייד את הצלחה הראשונה, על-ידי קידום והורמת
לוחות לאפריקה, בכמות המירבית ובמהירות המירבית שרק
ניתנו. מיפקדת החזית והרמטכ"ל גרסו, לעומתו, שאין
להעביר כוחות משמעותיים קודם שראש-הגשר והגישות
אליו יאובטחו טוב יותר על-ידי הרחבת „הצוואר“ שבי-
סיני, באמצעות כיבוש איזור „מיסור“ (זואת, גם אחרי
שכבר מולא התנאי-הכרחי האחר והקודם של הפיקוד
משהוקם גשר שלם). לשאלה זו לגופה נשוב בהמשך;
וכאן נברר רק את הבסיס התיאורטי — מה שקורין בצה"ל
„פילוסופיה“ — לשתי העמדות.

מצער הדבר, ששני הצדדים כאחד לא טרחו — על
כל פנים, לא בפירסומים גלויים — לנמק את התפיסות
המיבצעיות העקרוניות שהניחו אותם. אבל תפיסות אלה
ניתנות לאיתור מלא למדי מן התיאורים והציטוטים הר-
שונים.

גישתו של שרון עולה בקנה אחד עם המקובלות —
כלומר, עם הסכימה הכללית המוסכמת, כפי שצוברה ר-
גובהה במהלך ההיסטוריה הצבאית לעניין „ניצול ההצ-
לחה“, ובעיקר הצלחה שתושגה על-ידי אפתעה, וכפי

שיושמה, באמצעים ובטכניקות מודרניים, במילחמת-העו-
לם השנייה ואחריה.

הדרישה לניצול מהיר ומיידי של הצלחה
הראשונה — באמצעות החדרת כוחות מסי-
פיקום לעורף האויב, לשם התקדמות מהירה
ועמוקה ככל הניתן — אין לה ולא כדום עב-
„שעויהחור המדיני“ המוכר לנו. אלא שזהו
צורך מייבצעי טהור, הקיום ועומד בזכות
עצמו. גם אילו היה צה"ל נחלם כשררשותו כל
הזמן שבעולם, עדיין היו נודעות לצורך הזה
השיבות והשפעה מכריעות על ניהול מיבצעים,
כמיוחדת ההתקפיים.

קיום שעויהחור המדיני רק מתגבר ומחזק את ההכרח
המיבצעי הקבוע, בעיקר על-ידי שהוא מכתוב מידה גדולה
יותר של נכונות ליטול, במצבים הקובעים, סיכונים (מחור-
שבים) רבים, או נועזים, יותר.

ההכרח לפתח ולקיים קצב-מיבצעים מהיר ובעיקר
לניצול הצלחה, על כל כוח צבאי, המבסס את הצלחת
מיתקפותיו על „ישום עקרון ה„אפתעה“ (האלטרנטיבה
היא הסתמכות בילבדית על עדיפות כמותית. תוך הכרעת
האויב באמצעות משאבים ועוצמות כה עדיפים, עד אשר
— כתינוק מול מבוגר — מן הנמנע שלא ישטפו ויחצו
את האויב שממול, וכל מה שיעשה לא ישנה דבר. הר-
עדיפות הנחוצה, במיקרה כזה, היא כה עצומה, עד שי-
אפילו הערבים עדיין רחוקים מלהשיגה נגדנו; והגם
שהם נשענים הרבה יותר מאיתנו על העדיפות הכמותית,
בכל זאת אין זו לבדה, בנסיבות הנוכחיות, מסיקה להם.

„הפרובלמטיקה המיבצעית“
בפניה עמדו מפקדי צה"ל
היתה נעלה מהבנתם,
ידיעתם ויכולתם המקצועית“

הם עדיין חייבים להסמך כל מיתקפה שלהם, כדי שתהיה
בתיסוקי, על מידה משמעותית של אפתעה מושגת. קל-
וחומר שצה"ל כך — והוא תלוי באפתעה יותר מן הר-
אויב).

„אפתעה“ מוצלחת — בוודאי ברמה המערכתית (שהיא,
כזכור, רמת „הטקטיקה הגבוהה“) — אינה מתמצית
באקט הפתיחה. מובן שכדאי תמיד לפתוח את המיתקפה
ב„בוז“ רועם ומפתיע — כלומר, לתקוף במקום, בזמן,
באופן או בעוצמה שאינם צפויים על-ידי האויב הנתקף,
ועל כן מפתיעים ו„מכהילים“ אותו. אבל האפתעה עצמה
אף פעם אינה קובעת, כאשר כוחו של האויב עדיין עימו
ותפיסותיו, כמו אירגונו ואמצעיו, עדיניים ומספיקים,
השפעת האפתעה-הפתוחת תהיה תמיד מוגבלת מאד, ב-
אפקט שתוצרו וכן במישיכה. תועלת האפתעה והשפעתה
נקבעים על-ידי אופן ומוצלחות ניצולה.

הצלחת וניצול האפתעה נסבים על גורם הזמן:
המשמעות המיבצעית השימושית של האפתעה-הפתוחת
(„במקום“, „בזמן“, „באופן“, או „בשיטה“, „בעוצמה“)
היא אחת-היחידה — יצירת מצב, שיתרונו של המפתיע
נובע בו מהימצאו לפחות צעד אחד לפני המותקף-המופתע.
המטרה — והבעייתיות — של ההמשך (ניצול הצלחת
האפתעה הראשונה) הן שמירתו המתמדת של מצב-

היתרון הזה; כלומר, להימצא כל העת לפחות צעד
אחד לפני המותקף. מבחינה מעשית פירושו הדבר, שכל
מהלך של התקוף יצליח להשיג את המוגדר, עוד לפני
שיעלה בידי האויב לארגן ולבצע את התגובה המתאימה
— מפני שקצב מהלכי ההתקפה, כל אחד מהם לחוד וכולם
ביחד כהמשכיות רצופה, יהיה כזה, שהאויב לא יצליח
אף פעם להדביקם בתגובותיו

הרעיון מנצח-הקרוב

אחד האירועים בהיסטוריה הצבאית הממחישים
היטב את הדברים הללו, הוא מעשה פלישת הגרמנים
לצרפת, במאי 1940 — וביתר דיוק, התקדמות המאמץ
העיקרי שלהם שם. אירוע זה גם מתאים ודומה מאין
כמותו למה שהתרחש ב„אבירילב“, והוא גם מאוזכר
ומנותח, בפירוט יחסי, במסותו של ברילב. לכן נרשה

רב-אלוף (מיל.) חיים ברילב

לעצמנו שעור קצר בהיסטוריה צבאית — הרי איננו
בצה"ל — ונפנה לבחינת האירוע ההוא, מן ההיבט הר-
לרוונטי לנו.

חזית-המערב, בין גרמניה וצרפת נחלקה, קודם לפלישה
לצרפת, לשלוש גזרות (או חזיתות) משה: הצפונית,
שהייתה „הימנית“ לגרמנים ו„השמאלית“ לבעלות-הברית,
מול ארצות-השפלה; המרכזית, באיזור לוקסמבורג; ור-
הדרומית, משם עד גבול שווייץ, אשר הוגנה על-ידי „קר-
מאזינו“ הידוע-לגנאי (ולא בצדק: בניגוד גמור ל„קר-
ברילב“ למשל, אכן מילא קר-מאזינו את ייעודו ומולו
לא תקפו הגרמנים, כך היקנה הקר יתרון משמעותי,
אלא שהפיקוד הצרפתי נכשל בניצולו).

תחילה התכוונו שני הצדדים לשחזר את מילחמת
העולם הראשונה, רק בצורה משופרת: המטכ"ל הגרמני
ריכז בכנף-ימין כוח רב, כדי לבצע את המאמץ העיקרי
דרך ארצות-השפלה אל צפון-מערב צרפת ולאורך חוף
הלמאנש. בעלות-הברית התכוונו לסכל מהלך זה, על-ידי
הונקת כנף-שמאל שלהם — שבה נערכו, לצורך זה,
עוצבותיהם היותר-מודרניות וכן חיל-המישלות הבריטי
— לתוך בלגיה והולנד (שהיו נייטרליות וחצצו, כאיזור-
הפקר, בין הצדדים). למרות הרתיעה הטיבעית מחישובי
„מהיקורה-אילו“, מאוחדים ההיסטוריונים והפרשנים
בהערכתם, שבמצב זה לא היה עולה בידי הגרמנים למוטט
את חזית בעלות-הברית, ולכל היותר היו תורפים אותה
מלפניהם דרומה, לתוך צרפת.

אבל עוד קודם המיזחמה הגה פוין-מנשמיון
הוא, אשר כונה „המות האיסטרטגי המזי-
זר ביותר של הוורמאכט“ — שינוי איסי-
טרטגי דראסטי. זה, לאחר אימוצו, הפך, כהגי-
דרת יודי-הארמ, „הרעיון מנצח-הקרוב“. מנשי-
טיין התכוון להפיק את המירב מן ההיערכות
ותוכנית-הנגד של בעלות-הברית, על-ידי שי-
העביר את המאמץ הגרמני העיקרי מן הימין
אל המרכז: כנף-ימין הגרמנית תפלוש, כרעש
גדול, לארצות-השפלה ותשאב מלפיה את הר-
מאסה האנגלו-צרפתית שתקודם כמהירות

